

Serdar Korucu: Kuleli: Ermeni Mimarın Ermeni Yetimlerini Koruyan Binası

Posted on 24/12/2017

Kuleli Askeri Lisesi'nin bugünkü binası, İstanbul Boğazı'ndaki pek çok Batılılaşma dönemi Osmanlı eseri gibi Ermeni mimar Garabed Amira Balyan'ın imzasını taşıyor. Lisenin Ermeni tarihindeki bir başka önemi ise soykırımdan kurtulan Ermeni yetimlerinin bir süre burada yaşamış olmaları...

Temmuz 1920'de İngiliz güçleri Ermeni yetimlerin barınması için Kuleli Askeri Lisesi binasını istiyordu. İbrahim Hakkı Konyalı'nın "Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi" kitabına göre binanın 24 saat içerisinde boşaltılması talep edilince, öğrenciler, öğretmenler ve subaylar okulun eşyalarını yandaki cami meydanına taşıyorlardı.

Boşaltılan bina İngiliz heyetine makbuz karşılığında teslim ediliyordu. Kuleli Askeri Lisesi böylece İngilizlerin izniyle Ermeni Yetiştirme Yurdu olarak tahsis ediliyor, soykırımdan kurtulduktan sonra İstanbul'dan geçen Ermeni göçmenler de burada kalmaya başlıyorlardı.

"Kuleli ölüyor... Onu Ermeniler istiyormuş..."

O dönem okulda öğrenci olan Şeref Tipi'nin "Kuleli 1919" kitabında yer alan anılarında o el değiştirme şöyle anlatılıyordu:

"Muzaffer Aksaray kötü haberi verdi:

- İştitiğime göre bu Kuleli'mize son gidiş!...
- Nee?..

İki ressam neredeyse küçük dillerini yutacaklardı. Biz, geriye kalan şairler sorduk:

- Ölüyor muyuz?

Muzaffer'in çilli, beyaz yüzü sararır oldu. Neredeyse ağlayacak gibi konuştu:

- Biz ölmüyoruz... Ama Kuleli ölüyor... Onu Ermeniler istiyormuş... İngilizler, Fransızlar, Yunanlılar da söz vermişlermiş...

(...)

O gün yemekten sonra acı acı çalan "Umum Çavuş" borusundan sonra toplanıp, nizamiyeye giden kısım başçavuşları ölüm emrini getirdiler. Evet... Kuleli yirmi dört saatte Ermenilere teslim edilecekti... Ve edildi!... 5 Temmuz 1920...

Yarım gün ve bir gece içinde, o atalar armağanı Kuleli okulumuzu Ermeni çocuklarına bırakıp mavnalar, vapurlarla Kağıthane çadırlarına atıldık..."

Şeref Tipi gibi, bu değişime tanık olan bir başka isimse İngiltere'de İngilizce yazdığı kitabıyla, Halide Edip ardından Batı'da yankı yaratan en önemli Türk yazarlardan biri olan İrfan Orga'ydı. Orga'nın "Bir Türk Ailesinin Öyküsü" eserinde Kuleli'nin dönüşümü yer alıyordu:

"Okuldaki Kürtlerin ve Ermenilerin hepsi anasız babasız kişilermiş. Kazım Karabekir tarafından okumaları için Doğu'dan gönderilmişler. Karabekir'i Doğu Anadolu'da seven çoktu ama gönderdiği çocuklar İstanbul'a varınca kimse sorumluluk yüklenmek istememiş. Baştan savmak için Kuleli'ye göndermişler. Bakalım onların burada olduğunu kim, ne zaman fark edecek?"

Orga, Kuleli Askeri Lisesi'nin binasından çıkarılma gününü ise şu cümlelerle kayda geçiyordu:

"Bir sabah bizim bahçeden baktık ki, yüksek kısımdaki bazı büyük Türk çocuklar yataklarını, şiltelerini, sıralarını okulun önüne düzüyorlar. Boşaltma işlemi başlamıştı bile. O gün bizim gri binadaki Ermenilerle aramızda hatırı sayılır bir gerginlik ortaya çıktı. Amerikalıların

himayesinde olabildiğince şımarmışlar, bize laf atıyor, kabadayılık yapıyor, devamlı sataşıyorlardı. Hele bizim binanın tepesine Amerikan bayrağı çekilince, işi iyice azıttılar.”

Raymond Kevorkian'ın İletişim Yayınları'ndan çıkan “Ermeni Soykırımı” kitabına göre, “Kuleli Merkez Yetimhanesi” Temmuz 1920’de açılıyor ve ortalama 1000 çocuğa hizmet veriyordu. Bu sayı ile Kuleli Askeri Lisesi binası, İstanbul’da Ermeni yetimler için açılan yetimhanelerin en kalabalığıydı.

“Hepsine Türk ismi takarlar ve sünnet ettirirler”

Osmanlı'nın yıkılışı, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşuna tanık olan isimlerden Münevver Ayaşlı, “Dersaadet” kitabında “Burası şanlı Türk askeri mektebi iken bir ‘Ermeni Yetimhanesi’ olmuş” diyordu ve Ermeni yetimler konusunda bugün dahi yankısı süren bir tartışmanın, Türkleştirme/Müslümanlaştırma sürecinin altını çiziyordu:

“Gel zaman git zaman bu kötü günler de bir kabus gibi geçip, güzel İstanbulumuz düşman işgalinden kurtulunca, Kazım Karabekir Paşa Şarkta kazandığı büyük zaferden sonra elinde kalan bazı Ermeni çocuklarını, askeri mektebe girmeleri için İstanbul’a Kuleli Askeri Mektebi’ne gönderir. Bir de bakarlar ki, mektepte Ermeni çocuğu dolu, mekteptekiler Ermeni, gelenler Ermeni, ne olacak? Hepsine Türk ismi takarlar ve sünnet ettirirler... Şüphesiz içlerinde halis muhlis Türk çocukları da vardı, fakat rivayete nazaran azdı.”

Kuleli'nin yeniden Askeri Lise günlerine dönmesiye Büyük Taarruz sonrasında olacak, Ermeni yetimler binadan çıkartılacaktı.

Bugünse Kuleli Askeri Lisesi, 15 Temmuz sonrasında KHK ile kapatıldığı için geleceğinin ne olacağını bekliyor. Bu bekleyiş sürecinde Üsküdar Belediyesi'nin internet sitesindeki geçmişiyse “eksik” yer alıyor. Ermeni mimarı Balyan tarafından inşa edildiği ve soykırım

sonrası Ermeni yetimlerini barındırdığı geçmişi ifade edilmeden...

Kaynak: bianet.org